

Gauck houdt Auschwitz-lezing in Amsterdam

[Achtergrond](#) - 23 januari 2020 - Auteur: Marja Verburg

De Duitse oud-president Gauck heeft woensdag in Amsterdam de 17e Nooit Meer Auschwitz-lezing gehouden. Hij waarschuwde onder meer voor het toenemende antisemitisme, sprak over de verwerking van het naziverleden in Duitsland en over het gevaar van totalitaire regimes.

"Antisemitisme is in onze alledaagse cultuur doorgedrongen", sprak Gauck (79) woensdag in een overvolle zaal van het Koninklijk Instituut voor de Tropen voor ruim 450 gasten. "In rechtse en linkse jeugdculturen, in de denkbeelden van rechts-populistische partijen en in menige moskee. Antisemitisme is bovendien gewelddadig geworden." Gauck sprak Duits, het publiek kon de Nederlandse vertaling van zijn woorden meelesen in een boekje.

Gauck hield de lezing op uitnodiging van het Nederlands Auschwitz Comité in samenwerking met het NIOD, Instituut voor oorlogs-, holocaust- en genocidestudies, en de Sociale Verzekeringsbank (SVB). De Nooit Meer Auschwitz-lezing vindt jaarlijks plaats en gaat gepaard met de uitreiking van de Annetje Fels-Kupferschmidt onderscheiding, genoemd naar de in 2001 overleden erevoorzitter van het Nederlands Auschwitz Comité. Gauck kreeg de onderscheiding onder meer voor zijn "strijd om de vrijheid", zijn "actief burgerschap" en zijn inzet voor de verwerking van de DDR-dictatuur, bleek uit de laudatio uitgesproken door Peter Romijn van het NIOD.

Gauck was dominee in de DDR en maakte onderdeel uit van de Oost-Duitse burgerrechtenbeweging. Na de Duitse eenwording in 1990 leidde hij 10 jaar lang de BStU, de instantie die de archieven van de Oost-Duitse geheime dienst Stasi beheert. De Stasi-archieven werden al snel de Gauck-Behörde genoemd en dienden wereldwijd als voorbeeld voor de omgang met een archief-erfenis van een dictatuur. Van 2012 tot en met 2017 was hij bondspresident.

Stilzwijgen

In zijn lezing in Amsterdam ging Gauck onder meer in op de verwerking van het naziverleden in Duitsland. "De bereidheid om eigen schuld, het meeloopgedrag of misdaden onder ogen te zien, ontstond pas laat en met veel pijn." Hij herinnert zich uit zijn jeugd "het zwijgen meer dan het spreken. Het was een stilzwijgen dat

het verleden en de misdrijven moest toedekken." In de DDR was vooral aandacht voor het communistisch verzet in de nazitijd, "van een verwerking van het Holocaustverleden was geen sprake. Al in de jaren vijftig telde de SED, de regerende communistische partij in de DDR, meer voormalige NSDAP-leden dan enige andere Duitse partij."

Auschwitz-herdenkingen

Op 27 januari is het 75 jaar geleden dat nazi-vernietigingskamp Auschwitz in Polen werd bevrijd. Bondspresident Steinmeier heeft vandaag als eerste Duitse staatshoofd in Holocaust-gedenkcentrum Yad Vashem in Jeruzalem [gesproken](#), waar ook andere staatshoofden, onder wie koning Willem-Alexander, aanwezig waren. Op 27 januari is Steinmeier bij de [herdenkingsbijeenkomst in Auschwitz](#). Op 29 januari spreekt hij samen met de Israëliëse president Rivlin [in de Bondsdag](#).

De afgelopen decennia is er op gebied van de verwerking van het nazi-verleden veel veranderd, aldus Gauck. "Duitse scholen, media, theaters, kerkgemeenschappen, partijen en maatschappelijke organisaties hebben een ingrijpende mentaliteitsverandering bij de meerderheid van de Duitsers teweeggebracht."

Misdadige systemen

"Dit hebben mensen andere mensen aangedaan", citeerde Gauck de Poolse schrijfster Zofia Nalkowska, die als lid van een internationale onderzoekscommissie direct na de bevrijding nazi-concentratiekampen had geïnspecteerd. "In de vernietigingskampen was in alle wreedheid te zien waartoe de mens in staat is - en wel onafhankelijk van de concrete ideologie", vervolgde de Duitse oud-president. "Want het nationaal-socialisme was niet het enige misdadige systeem in de 20e eeuw. Met name onder het stalinistische schrikbewind werden ook in de Sovjet-Unie en later in China en Cambodja mensen miljoenen keren onrecht, gearresteerd, doodgeschoten en tot hongersveroordeeld. Ook al waren de ideologische beweegredenen van de communisten volkomen anders dan die tijdens het nationaal-socialisme - de concrete machtstechnieken, de dienstbare rol van het recht, de staatsterreur en heerschappij over de burger waren eender. In beide gevallen hadden we te maken met totalitaire systemen. In beide gevallen werd het uit de verlichting voortgekomen democratieproject geruïneerd (...)."

In Duitsland heeft men deze overeenkomsten lange tijd niet willen zien, aldus Gauck. "Velen vreesden dat ze door de linkse dictatuur in diskrediet te brengen te veel zouden opschuiven naar degenen die niets wilden weten van een verwerking

van de rechtse dictatuur. Zo heeft de vrees voor de eenzijdigheid van het rechtse kamp vaak de eenzijdigheid van het linkse kamp veroorzaakt."

Het is geen relativering van de Duitse schuld aan de Holocaust als Duitsers die open over het totalitaire nationaal-socialisme spreken, ook over het totalitaire communisme spreken, concludeerde Gauck. Het ligt hem na aan het hart, zei hij in het slot van zijn betoog: "Tegenstanders van elke vorm van totalitarisme kunnen alleszins bondgenoten zijn bij het aanpakken en aanklagen van misdrijven tegen de menselijkheid, evenals bij de verwerking ervan."

De lezing is als geheel terug te lezen op de [site van het Nederlands Auschwitz Comité](#)

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel:

<https://www.duitslandinstituut.nl/artikel/35215/gauck-houdt-auschwitz-lezing-in-amsterdam>